

Výstupy z workshopu v rámci semináře
Boj proti chudobě

14. 2. 2013, 17.00–20.00

KD Metropol, Senovážné nám. 2, České Budějovice, Kruhový sál

Lektor a lektorka:

Tomáš Tožička

(odborník na rozvojovou problematiku a jeden z koordinátorů kampaně Česko proti chudobě)

Linda Sokačová

(genderová expertka, ProAlt, Social Watch)

Seminář se konal v rámci projektu „Jde to i jinak: možnosti boje proti chudobě a odstraňování genderových nerovností“, který je financován z Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) financovaného Evropským sociálním fondem (ESF).

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Výstupy workshop I. – Důstojná práce

Workshop vedl a zapsal Tomáš Tožička

Shrnutí z workshopu Důstojná práce

Co pro nás důstojná práce znamená, kam jsme se za poslední léta dostali a jaká jsou východiska ke zlepšení situace.

Za důstojnou práci lze podle ILO považovat „produktivní práci pro muže i ženy, která se odehrává v podmínkách svobody, spravedlnosti, jistoty a lidské důstojnosti. Důstojná práce zahrnuje příležitosti pro práci, která je produktivní a zajišťuje férový příjem, zabezpečuje jistotu zaměstnání a sociální zabezpečení pro pracovníky a jejich rodiny. Důstojná práce poskytuje příležitosti pro osobní rozvoj, posiluje sociální integraci, umožňuje vyjádřit svobodně své námitky, skloubit rodinný a pracovní život a garantuje rovné příležitosti a rovné zacházení pro všechny.“

Účastníci pracovního setkání se shodli, že bohužel takové práce v posledních letech spíše ubývá. Mnohem více než na stabilitu, jistotu a osobní rozvoj jsou zaměstnanci tlačeni do konkurenčních vztahů, které zhoršují spolupráci nejen na pracovní úrovni, ale i na té osobní.

Flexibilita se stala klíčovým pojmem a nahradila starý termín fluktuace. Flexibilita v současném pojetí je ovšem nucenou fluktuací. Vnucuje dojem, že neustálá změna a nejistota v zaměstnání i vztazích jsou správné a žádoucí.

Tento trend úzce souvisí s individualizací. Lidé jsou vnímáni jako osamocené jednotky, které se proti okolí musí neustále vymezovat. Místo toho, aby byly posilovány vztahy ke společenství – tedy v rámci rodiny, obce, pracoviště. Oslabování odborového hnutí je zákonitým výsledkem. Individualizovaní jedinci se bez kolektivní podpory stávají snadněji manipulovatelní a utlačovaní, což postupně vede k oslabování práv zaměstnanců a posilování moci zaměstnavatelů.

Není proto divu, že kromě zhoršování mzdových a smluvních podmínek dochází i ke zhoršování bezpečnosti práce.

Velkým nebezpečím pro zaměstnance i pro společnost jako celek je privatizace obcí a veřejných služeb. V pracovní oblasti jde především o zřizování a posilování tzv. agenturního zaměstnávání. Mzdy zaměstnanců i jejich zájmy jsou tak opět oslabovány ve prospěch privátního sektoru, který je financován z prostředků daňových poplatníků především zaměstnanců. Politici a úřady předávají základní povinnosti státu privátním společnostem, které je provádějí za vyšší cenu a při zhoršování podmínek pro občany, kteří na ně přispívají.

Z diskuse ovšem také vyplynulo, že pouhá kritika stávajícího stavu nestačí, jakkoli je důležité situaci

analyzovat. Podstatné je, aby se lidé dokázali dát dohromady a začali spolupracovat na řešení. Postupovat se musí jak zdola – prostřednictvím konkrétních aktivit na místní úrovni, tak shora – vytvářením politického zázemí pro změny.

Hlavní překážkou je dosavadní nedůvěra mezi lidmi k vzájemné spolupráci. Proto potřebujeme hledat proaktivní systémové nástroje, jak zapojovat lidi do spolurozhodování a společných aktivit a to od té nejnižší úrovně.

Nesmíme ovšem zapomínat ani na globální rozměr celého problému. Není možné budovat spravedlivé podmínky, když lidé v jiných částech světa pro nás vyrábějí výrobky, těží materiál a poskytují služby za tak otřesných podmínek, které si mnohdy ani nedovedeme představit.

Občanská aktivita vedoucí ke změně ovšem vyžaduje také osobní statečnost postavit se za svá práva i za práva svých spolupracovníků. To znamená také vzájemnou solidaritu, spoluodpovědnost a integraci všech, kteří mají zájem spolupracovat. A to bez ohledu na společenské postavení, národnost či rasu. I to je ovšem zatím u nás problém.

Společnost je rozdělována médii i politiky – dosud zaměstnaní proti nezaměstnaným na dávkách, proti Romům, proti zahraničním dělníkům. Přitom všechny tyto skupiny musí alespoň nějak spolupracovat. Jejich zájem je totiž společný.

Důležitou součástí diskuse se proto stalo, jak této spolupráce a výměny potřebných informací dosáhnout. Tady se nabízí lepší provázanost aktivit občanských spolků, odborů a sociálních organizací. Kromě informací o problémech a vzájemné podpory je nezbytné učit se používat nové nástroje k prosazování společných potřeb a zájmů. Jedná se především o standardní formy jednání a řízení společných aktivit, vyjednávání na občanské i politické úrovni, efektivní vedení kampaně a sdružování ve společném zájmu.

To může otevřít cesty k širší spolupráci, posílit společenství na pracovištích i místních úrovních, umožní to vidět problémy v jejich globálním rozměru a ovlivňovat politiku tak, aby se prosazování důstojné práce stalo její nedílnou součástí.

Diskutující vyjádřili naději, že takováto setkání a na ně navazující praktická spolupráce jsou důležitými kroky k řešení současných problémů.

Výstupy workshop II. – Chudoba v České republice

Workshop vedla a zapsala Linda Sokačová

Chudoba v České republice

Chudobu lze v zásadě rozdělit na dvě velké skupiny. Často je jako základní dělení definována chudoba objektivní a relativní. Absolutní chudoba označuje stav, kdy se člověk dostane do stavu, kdy není schopen uspokojit své nezákladnější potřeby, jako je zajištění potravy a ošacení. Druhým druhem je tzv. **relativní chudoba** což je stav, kdy jedinec nebo rodina uspokojují své sociální potřeby na výrazně nižší úrovni, než je průměrná úroveň v dané společnosti. Dalším dělení dělí chudobu na objektivní a subjektivní. Objektivní chudobu určuje [v našich podmínkách stát](#), který konkrétně řekne, co znamená uspokojování základních lidských potřeb a určí komu přísluší jaká pomoc. Subjektivní chudoba je individuální subjektivní hodnocení vlastního socio-ekonomického postavení. Subjektivní chudoba není vnímána jen dotčenými jedinci, ale i jejich okolím, které se k nim může díky jejich relativnímu socio-ekonomickému statusu specificky stavět.

Světová banka definuje extrémní chudobu jako živobytí za méně než 1,25 \$/den a osobu. Světová banka odhaduje, že za těchto podmínek žije v současnosti okolo 1,4 miliardy lidí.¹

Za dimenze chudoby se dnes považuje:²

- zdraví - v Indexu lidského rozvoje (Human Development Index - HDI; viz kapitola 3.1 Rozvoj) je zdraví vyjádřeno jako průměrná střední délka života v dané zemi;
- vzdělání - v Indexu lidského rozvoje se vzdělání měří procentem dospělé populace, která je negramotná..
- přístup ke službám - Právě rozhovory s chudými lidmi po celém světě odkryly rozsah problematiky přístupu ke službám jako je nejen zdravotnictví a školství, ale i kanalizace a sběr odpadu, dostupnost elektřiny, přístup k vodě, dopravní služby, dále telekomunikační a informační služby či funkční policie.
- infrastruktura - Nedostatečná infrastruktura způsobuje sociální izolaci chudého obyvatelstva; občané se nemohou dostávat do škol, nemocnic a úřadů, a nemohou ani efektivně obchodovat či účastnit se společenského života s lidmi, kteří nežijí v jejich bezprostředním okolí.
- bezpečnost
- sociální vyloučení - Obvykle se vztahuje ke skupině, ne k jedinci. Vyjadřuje existenci přímého (apartheid, odepření volebního práva) či nepřímého mechanismu (diskriminace a sociální znevýhodnění, které v praxi existuje, i když je nelegální), který určité skupině znemožňuje plnohodnotně se zařadit do společnosti. Mezi nejpočetnější sociálně vyloučené skupiny patří extrémně chudí lidé a národnostní menšiny. V nejobecnější rovině jde i o ženy, děti (zejména sirotky), seniory či obyvatele odlehklých (venkovských, horských apod.) oblastí. Patří sem i zdravotně postižení nebo v kontextu České republiky Romové.
- další dimenze – mezi další rozměry chudoby můžeme zařadit například neschopnost účastnit se společenského a náboženského života komunity nebo i nemožnost vystupovat na veřejnosti beze studu. To se týká například sexuálních menšin, kterým v některých zemích hrozí i smrt.

¹ <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/NEWS/0,,contentMDK:21881954~pagePK:34370~piPK:34424~theSitePK:4607,00.html>, staženo 1. dubna 2013.

² <http://www.rozvojovka.cz/chudoba>, staženo 1. dubna 2013.

Chudoba v České republice

Oficiálně je v Česku na hranici chudoby zhruba milion lidí. Statisticy ale upozorňují – naprostá většina z nich ani zčásti nenaplnuje klišé o lidech, kteří žijí na ulici. Nejvíce jsou ohroženi lidé bez stálé práce, neúplné rodiny a rodiny se třemi a více dětmi. Takových lidí mezi chudými v posledních dvou letech neustále přibývá. “Míra ohrožení chudobou začíná stoupat od roku 2010,” říká mluvčí Českého statistického úřadu (ČSÚ) Jan Cieslar.³

Ohrožení příjmovou chudobou domácností v České republice je **stále** vyšší. V úterý o tom informoval Český statistický úřad (ČSÚ) s tím, že chudobou bylo v České republice v loňském roce ohroženo 1 022 300 obyvatel (9,8 %). Výdaje domácností na bydlení se meziročně mírně zvýšily, v průměru o 2 316 korun na domácnost za rok. To představuje meziroční **růst** o necelá čtyři procenta. Stejně tak vzrostl podíl příjmů, které na bydlení domácnosti vynakládají, v průměru na 17,3 procenta. Více domácností než v minulém roce zároveň uvádělo, že náklady na bydlení jsou pro ně velkou zátěží, celkem 26,9 procenta, což představuje meziroční nárůst o 1,4 procenta.⁴

Jaká je hranice chudoby v České republice?

V České republice platí následující:

- **samostatně žijící osoba** se považuje za chudou, pokud je její příjem nižší než **9 420** korun měsíčně
- pokud žije **dospělý člověk s malým dítětem**, stát jej považuje za chudého, pokud jeho příjem nepřekročí **12 246** korun
- pro **čtyřčlennou domácnost se dvěma dětmi staršími třinácti let** platí hranice **23 550** korun

V Česku se chudoba týká podle oficiálních statistik necelých 10 procent obyvatel. Problematickým jevem je, že počet lidí žijících a ohrožených chudobou prudce vzrůstá. Podstatným důvodem tohoto jevu jsou realizované politiky současné vládní koalice, které jsou založeny na rozpočtových škrtech – tedy snižování výdajů na sociální politiku či aktivní politiku zaměstnanosti v podobě aktivního vytváření nových pracovních míst. Dalším důvodem, který vede např. ke zhoršování situací českých rodin, je deregulace cen v nájemních bytech.

Každá země má ale hranici chudoby jinde (např. Slovensko 315 EUR, Rakousko 1 031 EUR).

Výstupy z workshopu v Českých Budějovicích

Hlavním tématem workshopu – práce ve skupinách byly dopady tzv. Sociální reformy na různé skupiny obyvatelstva v České republice se specifickým dopadem na ženy. Sociální reforma MPSV přinesla řadu zásadních změn v principech distribuce sociální pomoci a postoje k příjemcům sociálních dávek či podpory v nezaměstnanosti.

Nejdůležitější změny v sociální oblasti související se Sociální reformou a politikou zaměstnanosti ČR:

- **veřejná služba:** Registrovaným uchazečům o zaměstnání, kteří jsou v evidenci více než dva měsíce, mohlo být do prosince 2012 „nabídnuto“ vykonávat bezplatnou veřejnou službu v rozsahu až 20 hodin týdně. Při odmítnutí hrozily značné sankce ze strany Úřadu práce ČR. Veřejnou službou se rozumí práce pro obce a jiné subjekty. Institut veřejné služby byl a stále je podle Ministerstva

³ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/199162-milion-cechu-balancuje-na-hranici-chudoby/>, staženo 1. dubna 2013.

⁴ Český statistický úřad 2013, červen 2012.

práce a sociálních věcí jedním z nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti. Jejím účelem bylo podle oficiálních vyjádření tehdejšího ministra Drábka pomáhat dlouhodobě nezaměstnaným v obnově pracovních návyků a brzkém návratu na pracovní trh. Veřejná služba měla být také nástroj postihu pro ty, kteří se opakovaně a účelně registrují jako uchazeči o zaměstnání. V prosinci 2012 Ústavní soud veřejnou službu zrušil jako protiústavní.

- **S-karta:** Od června 2012 začala být distribuována tzv. sKarta, která je novým způsobem výplaty nepojistných sociálních dávek a dávek z oblasti státní sociální politiky zaměstnanosti. Ty byly dosud vypláceny třemi různými platebními způsoby (hotovostně, poštovní poukázkou a bezhotovostně). Vydávány budou ve dvou variantách: základní a speciální, která bude zároveň sloužit jako průkaz TP, ZTP či ZTP/ P. Ministerstvo práce a sociálních věcí sKartu prezentuje jako výhodu pro občany a na čelním místě v důvodech pro zavedení, jako vždy u současné vlády, stojí úspory ve státním rozpočtu, protože dojde ke snížení nákladů na doručení dávek směrem ke klientům. Všichni příjemci a příjemkyně budou mít nárok na jeden výběr z bankomatu a nebo na převod na vlastní, stávající, účet zdarma. Příjem peněz na účet je však většinou v českých bankách zpoplatněn částkou v řádu několika korun. Právě o tento poplatek se sníží sociální dávka příjemcům a naopak banky vydělají. Řadu dávek také nebude možné vybrat z bankomatů najednou, protože výše výběrů je omezena typem bankovek, které bankomaty vydávají. U bankomatů České spořitelny, která zakázku vyhrála, je nejnižší možnou bankovkou k výdeji dvojset koruna. Některé částky tak nebude možné vybrat najednou. Pokud chce klient vybrat hotově celou sociální dávku, kterou mu stát přiznal, musí si ji vybrat na pobočce (poplatek 40 Kč). Tak tomu bude zejména v případech, kdy v místě bydliště příjemce dávky nejsou obchody, v nichž lze platit platební kartou. Rovněž v případech, kdy v místě bydliště příjemce dávky bude pouze bankomat jiné banky než České spořitelny, zaplatí příjemce za výběr dávky částku 40 Kč.
- **Snižování sociální podpory handicapovaným:** v rámci výplaty rodičovského příspěvku došlo ke zrušení souběhu této sociální dávky a příspěvku na péči. Tímto ustanovením přišla řada rodin pečující o malé handicapované děti. Ke konci roku parlament díky intenzivním sociálním dopadům toto ustanovení zrušil, nicméně nedošlo zcela k návratu do stavu před změnou od 1. 1. 2012. Další zásadní změna souvisí také se změnou posuzování zdravotního stavu handicapovaných, který bývá často nazýván jako „české Lurdy“. Jako průkaz ZTP/P začala být také distribuována sKarta.
- **Transformace Úřadů práce a politiky zaměstnanosti:** úřady práce přestaly být institucemi (kterými byly ale i v minulosti s velkými výhradami), které pomáhají lidem hledat práci a staly se výplatárnami sociálních dávek. MPSV a současná vláda navíc odmítají koncept aktivní politiky zaměstnanosti, kdy stát vytváří nová pracovní místa. MPSV přišlo s novou koncepcí, kterou nazývá aktivní politikou nezaměstnanosti, kterou má na mysli, že se snaží např. prostřednictvím snižování výše podpory v nezaměstnanosti či programy pro nezaměstnané, jako je DONEZ a veřejná služba. Tyto programy prý mají přispívat k znovuzískání pracovních kompetencí, ve skutečnosti však spíše komplikují situaci nezaměstnaných a působí spíše jako jejich sekundární viktimizace.

Co je možné dělat?

- osobní pomoc potřebným
- lobby u místních a celostátních politiků, aby nepřijímali opatření, která zhoršují postavení chudých, nezaměstnaných a dalších ohrožených skupin obyvatelstva
- podpora neziskových organizací, např. prostřednictvím dobrovolnické činnosti
- vlastní svépomocné a aktivistické akce